

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO

Ivana Gradinščak

NAKLADNICI PRAVNE LITERATURE U HRVATSKOJ
DANAS

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Daniela Živković

Zagreb, 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. KRATAK PREGLED RAZVOJA NAKLADNIŠTVA S POSEBNIM OSVRTOM NA HRVATSKE PRILIKE	3
2.1. Elektroničko nakladništvo	7
3. PRAVNA ZNANOST	11
3.1. Razvoj prava u Hrvatskoj	13
4. NAKLADNICI PRAVNE LITERATURE	15
4.1. Narodne novine.....	19
4.2. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.....	21
4.3. Tim press d.o.o.	22
4.4. Organizator d.o.o.	24
4.5. Vizura d.o.o.	25
4.6. Inženjerski biro d.d.	26
4.7. Ostali nakladnici pravne literature.....	29
5. ZAKLJUČAK	31
6. LITERATURA	33
7. DODATAK.....	35

1. UVOD

„Nacionalna politika prema knjizi treba se stvarati u dogovoru s pojedinim segmentima u sektoru knjige. Činjenica je da pojedina zemlja pri stvaranju nacionalne politike mora imati viziju razvoja vlastite kulture kao i razvoja same zemlje.“¹

Poznato je da se hrvatsko pravosuđe suočava s mnogobrojnim problemima, a ništa bolje ni ohrabrujuće stanje nije ni u području nakladništva pravne literature koje, funkcionirajući na principima tržišne ekonomije, djeluje u specifičnim uvjetima.

Naime, prema mišljenju nakladnika, zakoni koji reguliraju područje nakladništva ne stimuliraju razvoj, potpore financijske prirode redovito izostaju, a neulaganjem u knjigu država odmaže razvoj vlastite kulture. Tek pojedini autori uspijevaju sami pronaći sponzore i na taj način pokriti troškove. Unatoč činjenici da Hrvatska ima relativno velik broj diplomiranih pravnika, osoba koje moraju svakodnevno pratiti promjene u zakonodavstvu, izmjene i dopune različitih zakona pa i upoznavati se s novim zakonima i propisima što znači da zapravo neupitno gotovo svakodnevno posežu za nekom pravnom literaturom i nadograđuju i proširuju svoje znanje, nerijetko i pohađaju različita programe pravne edukacije koje organiziraju pojedine nakladničke kuće, te iste nakladničke kuće, u području pravne literature država ni na koji način ne pomaže, što u modernim demokratskim zemljama u kojima je pravo temeljni poredak, nikako ne bi smio biti slučaj. Pojedine nakladničke kuće specijalizirane su samo za određenu granu prava te vežu svoje programe uglavnom uz fakultete, tj. prate interese studenata i izdaju ispitnu literaturu, dok su neki nakladnici usmjereni na izdavanje komentara najvažnijih zakona i sl. Uzme li se u obzir samo postojanje pravnih fakulteta u četiri najveća grada u Hrvatskoj te dodamo li tome osobe koje su u svakodnevnom kontaktu s bilo kojom vrstom prava, interes za pravnom literaturom nipošto nije malen.

Cilj ovog rada je prikazati trenutno stanje nakladništva pravne literature u Hrvatskoj danas, vrednovati ga i pokušati predvidjeti njegov razvitak.

Podatke o nakladnicima pravne literature prikupila sam elektroničkom poštom, putem mrežnih stranica nakladnika te metodom intervju u nakladničkim kućama kada je to bilo moguće.

¹ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb : Multigraf, 2001. Str. 16.

2. KRATAK PREGLED RAZVOJA NAKLADNIŠTVA S POSEBNIM OSVRTOM NA HRVATSKE PRILIKE

„Ostati ravnodušan prema knjizi znači lakomisleno osiromašiti svoj život“. Citiranjem Ive Andrića² izrazila bih važnost i vrijednost knjige sadržanu u ovom citatu jer zaista, ljudsko znanje i duh bili bi veoma siromašni da ne postoje knjige koje nas, svaka na svoj način, iznova nečemu uče i obogaćuju naš život. Postojanje pisma i prikladna pisaćeg materijala koji se mijenjao kroz povijest, bilo je preduvjet za pojavu knjige. Samu vještinu pisma neki su još u VII. stoljeću prije Krista smatrali božanskim darom.

Zapisivalo se na razne medije: u početku na glinene pločice, zatim na papirus, pergamenu i naposljetku na papir. Papir su pronašli Kinezi u V. stoljeću prije Krista, a prva leksikografska djela, školske knjige u tehnici drvoreza bile su otisnute na njemu tek četrnaest stoljeća kasnije. Pomičnim slovima od gline Kinezi tako postaju preteče tiska jer se time omogućuje reprodukcija u velikom broju primjeraka, a time i razvoj nakladništva, knjižarstva i bibliotekarstva.

Knjižarska mreža razvija se u helenističko doba kada su poznatija djela izdavana u nakladi od 500, a ona čitanja i do 1000 primjeraka.

U I. stoljeću prije Krista javljaju se prve knjižnice u Rimu, javna čitanja i divlji izdavači, a knjige se preko Rimljana i Grka prepisuju po čitavom Carstvu. Propašću Rimskog Carstva knjiga za većinu ljudi postaje nepristupačna jer propada pismenost i školski sustav, a Europa privremeno gubi knjigu te se vraća usmenoj komunikaciji. Srednjovjekovna kultura se razvija zahvaljujući prepisivanju na pergameni u samostanima u IX. stoljeću, a antička kultura polako propada. Na našim se prostorima u to vrijeme javlja glagoljica, prije svega za crkvene potrebe, a kasnije i za civilne, čemu svjedoči Baščanska ploča iz 1100. godine.

Pioniri bibliotekarstva u nas postaju crkveni redovi (dominikanci i franjevci), tako se u Splitu u VII. stoljeću osniva naša najstarija knjižnica koja još ne služi javnosti, međutim sve do pojave prvih sveučilišta u XIII. stoljeću nema značajnijeg nakladništva, knjižarstva i bibliotekarstva. U XV. stoljeću pojavljuju se laički skriptoriji koji djeluju kao prava poduzeća. Slično stanje je bilo u Francuskoj i Engleskoj, a posebno u Italiji gdje je nakladništvo i knjižarstvo bilo razvijenije nego drugdje. Presudnu ulogu u razvoju nakladništva imao je izum tiskarskog stroja J.Gutenberga. U prvim desetljećima tiskanja knjiga tiskar je ujedno bio i knjižar i nakladnik. Najpoznatiji tiskari i knjižari u XV. stoljeću u

² Wikicitati. URL: <https://bs.wikiquote.org/wiki/Knjiga> (23.04.2015.)

Europi bili su Koberger iz Nurnberga (oko 1440.-1513.) i A.Manuzio (oko 1450.-1515.). Sidro s delfinom, Manuzijev tipografski znak, postao je znak kvalitete u Europi.

U XVI. Stoljeću počinje se razgraničavati nakladništvo od tiskarstva, sam tiskar uspostavlja *musaeo*, a kasnije *lektorni kabinet* (redakciju) te osigurava dostupnost knjige na tržištu putem vlastite knjižare ili partnera knjižara. Prvi pravim nakladnikom knjiga u Europi smatra se Nijemac Johann Rynmann koji je, iako nije imao vlastitu tiskaru, do svoje smrti 1522. godine objavio 200 knjiga.

Prema nekim istraživanjima, prva hrvatska tiskana knjiga dolazi iz tiskare u Kosinju³, a to je *Misal po zakonu rimskoga dvora*, tiskan glagoljicom 1483. godine. Bio je to prvi misal u Europi koji nije tiskan latinicom i latinskim jezikom, a mnogo se raspravljalo i o mjestu njegova nastanka. Iako se u početku smatralo da je tiskan u Mletcima, a kao mjesto tiska u nekim se radovima spominje i Istra, ipak je prevladala pretpostavka da je tiskan na hrvatskome tlu čemu svjedoče brojni radovi vrsnog poznavatelja i povjesničara knjige Zvonimira Kulundžića.

Zbog svoje podređenosti Mletačkoj Republici, Dalmacija je svoja izdanja morala tiskati u Italiji (1521. godine izdana je prva hrvatska svjetovna knjiga, Judita Marka Marulića).

Pojava nakladništva u Hrvatskoj vezana je uz 1694. godinu kada je Hrvatski sabor predao *Zemaljsku tiskaru*⁴ Pavlu Ritteru Vitezoviću. Tiskara se nalazila u Vitezovićevoj kući u Opatičkoj ulici. Kao godišnju naknadu za svoj rad i trošak oko uređenja *Zemaljske tiskare* Vitezović je dobivao 200 forinti. Sve do velikog požara 14.lipnja 1706. godine u kojem je izgorjela, tiskara je objavila oko pedeset djela, pretežno kronika i kalendara.

³ Osim u Kosinju, glagoljska tiskara se 1494. godine otvara u Senju pod vodstvom glagoljskog pisara i kanonika senjske crkve Blaža Baromića. Kako bi prikupio potrebna znanja i vještine za vlastitu tiskaru, Baromić odlazi u Veneciju odakle se vraća s posebno odlivenim glagoljskim slovima kojima se tiskara u Senju služila cijelo vrijeme svojega djelovanja. Upravo se taj Baromićev tipografski set smatra "najpotpunijim i najljepšim dometom hrvatskoglagoljskog tiskarstva". Šimun Kožičić Benja, modruški biskup, 1530. godine u Rijeci osniva još jednu glagoljsku tiskaru. Iako je radila samo godinu dana, u njoj je za to kratko vrijeme otisnuto čak šest naslova.

⁴ U XVIII. st. u Zagrebu i drugim hrvatskim gradovima bio je osnovan niz novih tiskara: 1771. u Zagrebu je tiskaru otvorio bečki tiskar J. T. von Trattner, u Osijeku je 1748–85. djelovala Franjevačka tiskara, a zatim tiskara I. M. Divalda, u Varaždinu je 1773. osnovana podružnica tiskare Trattner, 1779. tiskara u Rijeci, 1782. tiskara C. A. Occhija u Dubrovniku, a 1809. u Karlovcu tiskara Gašpara Weitza, krajem XIX. st. tiskara u Zadru, itd. U Zagrebu je 1838. Lj. Gaj osnovao Tiskarski zavod, koji je osim novina, časopisa i ostalih djela tiskao preporodna djela. Iz te se tiskare razvila tiskara Narodnih novina (1874) te Grafički zavod Hrvatske. Danas u Hrvatskoj veće tiskare djeluju u Zagrebu, Čakovcu, Samoboru, Splitu, Osijeku, Varaždinu, Karlovcu, Krapini i dr., uz velik broj manjih tiskara.

I dok u XVII. stoljeću Njemačka osniva dva sajma knjige (1618.godine Frankfurtski sajam za latinske knjige i 1649. Leipsiški sajam za njemačke knjige), knjiga na hrvatskom jeziku se teško, ali ipak probija na tržište zahvaljujući prije svega upornim nakladnicima.

Kraljica Marija Terezija 1767. godine u Varaždinu osniva hrvatsku vladu čime se razvija i obogaćuje kulturni život, a dobivanjem posebnog privilegija Marije Terezije 1774. godine podružnicu svoje tiskare u Varaždinu osniva bečki tiskar, nakladnik i knjižar Ivan Tomaš Trattner. Nakon velikog požara u Varaždinu 1776., Trattner podružnicu svoje tiskare seli u Zagreb gdje ju kupuje poznati prosvjetitelj i mecena Maksimilijan Vrhovec koji mora, budući da je car Franjo II. bio protiv toga da se bilo koji biskup bavi tiskanjem i širenjem knjiga, da bi se bavio tim poslom, rukopise prije tiskanja slati na odobrenje Namjesničkom vijeću, a po izlasku mora Vijeću poslati četiri primjerka. Valja istaknuti da se u tridesetogodišnjem radu u toj tiskari otisnulo oko tri stotine naslova, od kojih tek pedeset na hrvatskome jeziku.

Sve do početka 19. stoljeća najveći broj hrvatskih knjiga tiskan je izvan Hrvatske: u Veneciji, Rimu i drugdje, a tek manji broj u Hrvatskoj, iako su i u Hrvatskoj kratkotrajno djelovale tiskare. S preporodnim gibanjem potreba za knjigama, novinama i propagandnom literaturom raste i jača te se sredinom 19. stoljeća hrvatske knjige tiskaju i prodaju, a time se razvija i tiskarstvo i nakladništvo.⁵

Godine 1835., dakle u godini koja se uzima kao početak ilirskog pokreta, u hrvatskim je zemljama radilo devet tiskara i to jedna u Zagrebu (Župan), jedna u Osijeku (Divald), jedna u Varaždinu (Platzer), jedna u Karlovcu (Prettner), dvije u Zadru (Battrara i Demarchi), jedna u Dubrovniku (Martecchini), jedna u Splitu (Piperata) i jedna u Rijeci (Karletzky).⁶

U razdoblju hrvatskog narodnog preporoda glavni nakladnici postali su *Matica ilirska* i *Društvo Sv. Jeronima*, a 1903. godine pridružuje im se i *Društvo hrvatskih književnika*. Osnovano je više nakladnih knjižara koje su pokušavale slijediti Stjepana Kuglija koji je 1881. godine preuzeo i vodio Hartmanovu knjižaru i tiskaru u Zagrebu.

Nakon I. svj. rata jaljaju se i novi nakladnici: *Minerva*, *Binoza*, *Knjižara Vasić* te mnoštvo manjih. U razdoblju od 1941.-1945. Godine, najugledniji nakladnici su, pored Matice hrvatske i Nakladne knjižare Stjepana Kuglija, *Hrvatski izdavački bibliografski zavod* (HIBZ), koji je do 1945.godine kada je ukinut objavio 132 naslova različitih knjiga, od kojih je najpoznatija Hrvatska enciklopedija u pet svezaka. Po uzoru na ruskog Gosizdata, od HIBZ-a nastaje *Nakladni zavod Hrvatske* (NZH), a iz enciklopedičkoga programa 1950.

⁵ Bratulić, J.; Damjanović, A. Hrvatska pisana kultura : izbor djela pisanih latinicom, glagoljicom i ćirilicom od VIII. do XXI. stoljeća. Str. 23.

⁶ Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Str. 13.

godine nastaje *Jugoslavenski leksikografski zavod* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža). Privatne nakladničke tvrtke poslovale su do 1948., kada ih je država nacionalizirala te su nestale. Uz NHZ djelovalo je i više novih poduzeća, od kojih su najviše objavljivali *Naprijed* i *Novo pokoljenje* (kasnije *Mladost*), te *Sloga* (kasnije *Znanje*), *Prosvjeta* i *Stvarnost*. Preustrojem NHZ 1950. godine nastaju zagrebačka nakladnička poduzeća *Zora* (*Školska knjiga*), *Globus*, *Tehnička knjiga*, a kao nakladnici javljaju se još i *August Cesarec*, *Grafički zavod Hrvatske*, specijalizirane kuće *Informator* i dr. *Zora* je dva desetljeća imala status državnog izdavača, a 1962. godine zajedno s *Maticom hrvatskom* pokrenula je biblioteku *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, jedan od najvećih nakladničkih pothvata u hrvatskoj povijesti. *Zora* se 1977. godine spojila s Grafičkim zavodom Hrvatske. Sredinom pedesetih godina, godišnja knjižna produkcija u Hrvatskoj iznosila je 1350 naslova, a potkraj 1960. povećala se na 2000.⁷

U Hrvatskoj je 1990. godine bilo četiristo nakladnika, a dominiraju veća nakladnička poduzeća kao *Mladost*, *Školska knjiga*, *Znanje*, *Otokar Keršovani*. Nakon 1990. osnovana su mnoga manja poduzeća, koja djelomično nastavljaju ostvarivati dijelove programa nekad jakih nakladničkih kuća. Programima se ističu, bez obzira na broj objavljenih naslova, zagrebački nakladnici *ABC naklada*, *AGM*, *Barbat*, *Ceres*, *Element*, *Erasmus naklada*, *Golden marketing*, *Hrvatska sveučilišna naklada*, *Masmedia*, *Meandar*, *Medicinska nakladnica*, *Teovizija*, *Zagrebačka stvarnost*, *Znaci vremena*, *Znak*. Izvan Zagreba djeluju neka stara nakladnička poduzeća, u Rijeci i Opatiji djeluju *Otokar Keršovani* i *Izdavački centar Rijeka*, a nakladnička djelatnost bilježi se i u Privlaci, Varaždinu, Zadru, Jastrebarskom.⁸

Od devedesetih godina pojedini nakladnici specijaliziraju se za određena tematska područja, raste broj djela stranih autora, jačaju poslovne veze hrvatskih i stranih nakladnika, a uvode se i suvremene tehnike proizvodnje knjige. Najveći broj nakladnika danas nalazi se u Zagrebu, a u svibnju 2015. godine u Hrvatskom uredu za ISBN registrirano ih je 9971,⁹ a računa se da godišnje djeluje oko 300 nakladnika.

⁷ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42840> (23.04.2015.)

⁸ Isto.

⁹ Paurić, Jelena. Baza nakladnika Hrvatskog ureda za ISBN. Privatna poruka. (5.05.2015.)

2.1. Elektroničko nakladništvo

Posljednjih tridesetak godina knjige se ne objavljuju samo na papiru već i na drugim medijima, ali pojava suvremenih oblika knjige usko je vezana uz tiskanu knjigu. Oba oblika knjige zajedno se nalaze na tržištu i nastoje privući pažnju kupaca. Tiskana knjiga ipak nesumnjivo dominira.¹⁰

Digitalno doba unaprijedilo je način na koji pričamo, slušamo glazbu, pišemo i čitamo. Promjene su neizbježne u svim sferama društva i svakim danom sve više vidljive. Pojava elektroničkih publikacija, na disketama, CD-ROM-ovima, internetu rezultirala je najvećom promjenom u knjižarstvu od Gutenbergova izuma tiskarskog stroja. Danas su na tržištu prisutne tiskane i elektroničke knjige, no tiskane su još uvijek dominantne. Elektronički oblik knjige uvjetovan je tehnološkim razvojem za koji je nužna odgovarajuća elektronička oprema. Suvremena tehnologija za proizvodnju knjige u Hrvatskoj ima kontinuitet sve od šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća. To je period iz kojeg datiraju tečajevi stranih jezika, gramofonske ploče sa snimljenim tekstovima, tj. počeci učenja jezika audio-vizualnim metodama. Kasnije se javljaju kasete s književnošću za djecu i odrasle, a 1997. Izlazi prva hrvatska zvučna knjiga na CD-u, *U ovom strašnom času: antologija suvremene hrvatske lirike*. Nakladnici ove knjige su *Školska knjiga* i *HB ton*. Rezultati istraživanja o vrsti medija na kojem nakladnici objavljuju svoje knjige u periodu od 1993. do početka 1998. pokazuju „da se usporedno s tradicionalnim nakladništvom u Hrvatskoj postupno razvija i proizvodnja suvremenih oblika knjige. Njihov broj nije velik, ali njihova pojava pokazuje da nakladnici u Hrvatskoj prihvaćaju svu novu tehnologiju kako se ona javlja u zemljama s razvijenom nakladničkom industrijom, samo u znatno skromnijem opsegu. Prati li se razvoj tehnike u kronološkom smislu nakladnici su se prvo okušali u objavljivanju tekstova na disketama i zvučnim kasetama, zatim na video-kasetama, da bi kasnije prihvatili kompaktni disk i u najnovije vrijeme internet.“¹¹

U najranije primjere elektroničkog nakladništva spada *Kršćanska sadašnjost* s izdanjima Biblije na disketama: *Biblija s interaktivnom konkordacijom za PC računala* (Mario Essert, Damir Botički). 1995. godine *Nacionalna i sveučilišna knjižnica* objavila je Hrvatsku nacionalnu bibliografiju *Croaticu* na CD-ROM-u, a već sljedeće godine *Leksikografski zavod*

¹⁰ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb : Multigraf, 2001. Str. 167.

¹¹ Isto, str. 177.

Miroslav Krleža objavio je *Ekonomski leksikon* također na CD-ROM-u u sunakladništvu s tvrtkom *Masmedia*.

Elektronički medij ima mogućnost pohrane velikog broja podataka i pretraživanja što je i navelo nakladnike da u tom obliku objavljuju ponajprije rječnike, komplete za učenje stranih jezika, promotivna predstavljanja hrvatske kulture i turizma. Tom obliku nakladništva priklanjaju se i muzeji i galerije pa je tako *Fundacija Ivana Meštrovića* 1999. godine pripremila CD-ROM *Ivan Meštrović* i *Atelier Meštrović* sa životopisom umjetnika, kronologijom rada i eksponata iz stalnog postava Ateliera Meštrović.

Elektronički oblik nakladništva prikladan je i za objavu različitih imenika. Već 1996. godine nakladnik *Muraja d.o.o.* objavljuje poslovni imenik *Infoadresar '96*, a *Masmedia* na CD-ROM-u objavljuje *Telefonski imenik Republike Hrvatske* 2000. godine.

Poslovne i knjigovodstvene publikacije također koriste elektroničku knjigu. Interes hrvatskih nakladnika širi se i na učenje kroz zabavu (edukativno izdanje *Sunčice*).

Nakladnik *Alt F4 d.o.o.* *Bulaja naklada* 1999. godine digitalizira djela hrvatske književnosti, počevši s *Klasicima hrvatske književnosti*.

Društvo za promicanje književnosti na novim medijima (DPKM) početkom 2001. pokrenulo je projekt „Besplatne elektroničke knjige“ (BEK). Otad je u okviru projekta BEK objavljeno 167 naslova u tri biblioteke: „Online“, „Mali rakun“ i „elektroDAF“. U okviru biblioteke „Online“ objavljuju se naslovi uglednih, višestruko nagrađivanih i antologiziranih suvremenih hrvatskih autorica i autora pa tako možemo naći djela Ivane Simić Bodrožić, Branka Maleša, Josipa Mlakića, Krešimira Mićanovića, Sanje Pilić i mnogih drugih.

U okviru biblioteke „Mali rakun“ objavljuju se naslovi mladih i još uvijek nedovoljno afirmiranih hrvatskih autorica i autora, a u okviru biblioteke „elektroDAF“ pokrenute 2007. objavljuju se klasici anarhističke misli, kako oni s književnim predznakom (Henry David Thoreau, Emma Goldman, William Morris, Voltairine de Cleyre), tako i oni s teorijskim.

Društvo za promicanje književnosti na novim medijima je zajedno sa zagrebačkom izdavačkom kućom *AGM* objavio i prvu hrvatsku multimedijску knjigu poezije pod naslovom *Commedia* koja je javnosti predstavljena na zagrebačkom Interliberu 2002. godine.

Od pokretanja projekta 2001. godine, mrežnim stranicama pristupilo je gotovo milijun i 550 tisuća posjetitelja, što u prosjeku iznosi više od 100 tisuća godišnje. Besplatne elektroničke knjige čitane su 839.543 puta, što znači da je u prosjeku svaki naslov čitalo više od 5.000 posjetitelja.

Izdavački plan za 2015. godinu obuhvaća 12 novih naslova uglednih suvremenih hrvatskih autorica i autora koji će biti objavljeni u četiri „bloka“ s po tri naslova. *Ženski pjesnički blok*

objavljen je u travnju. „*Muški pjesnički blok*“ bit će objavljen tijekom lipnja. Tijekom rujna bit će objavljen *Ženski prozni blok*, dok će *Muški prozni blok* biti objavljen tijekom studenog. Tijekom 2015. godine javnosti će biti predstavljeni potpuno novi sustav i redizajnirane mrežne stranice prilagođene i pametnim telefonima. Novi sustav podržavat će distribuciju književnih djela u četiri najraširenija formata za e-knjige (HTML, ePub, PDF i MOBI).

Zanimljivi su rezultati objavljeni u „Istraživanja tržišta knjiga u RH“ agencije *GfK Hrvatska* (23. travnja 2013.). Rezultati pokazuju da je broj pametnih telefona porastao za 90%, a tablet računala za 100%. Dok je ukupni broj tablet računala još uvijek zanemariv u odnosu na stolna i prijenosna, pametni će telefoni u narednih godinu ili dvije postati najzastupljeniji računalni uređaj ako se zabilježeni trend rasta nastavi. Čitanost e-knjiga porasla je za 5% u periodu od 2011.-2014. godine. E-knjige posebno su popularne unutar mlađe populacije (15-23 godine), dok su najmanje popularne unutar starije dobne skupine ljudi što je i razumljivo s obzirom na činjenicu da su mlađi ljudi skloniji brže prihvatiti i savladati novitete suvremenog doba. 62% od ukupno anketiranih osoba izjasnilo se da bi cijena e-knjige trebala biti upola niža da bi uopće došla u obzir za kupovinu. U e-knjižarama čitatelji bi najviše kupovali beletristiku, stručne knjige, publicistiku, razne priručnike, rječnike, knjige o umjetnosti te dječje knjige.

Pojava elektroničkih publikacija nosi sa sobom neke nove probleme, mijenja ustaljena pravila i vjerojatno zakone koji se odnose na čuvanje knjižnične građe te na autorska i nakladnička prava. Zadaća koju obavljaju nacionalne knjižnice – čuvanje cjelokupne pisane baštine, otežana je pojavom elektroničke knjige i internet izdavaštva, a zbog činjenice da se elektronička knjiga može jednostavnije umnožiti od klasično tiskane knjige mogu biti povrijeđena i prava autora i nakladnika.

Autor može elektroničku knjigu objavljenju npr. na internetu promijeniti u potpunosti već sljedeći dan nakon objavljanja na način da ispred glagola ubaci negaciju i na taj način onemogućiti čuvanje knjige. Međutim, za pretpostaviti je da takvo što nije u interesu ni autora ni nakladnika jer se i elektroničko nakladništvo temelji na pojmu izdanja koji podrazumijeva završen proizvod.

Još je dosta elemenata iz procesa stvaranja e-knjige nedefinirano i nepoznato, kao što su PDV na e-knjigu (koliki treba biti, jednak ili veći, kao što je u većini drugih država, od PDV-a na tiskanu knjigu), kako uvesti više čitača e-knjige, kako promovirati knjigu putem e-knjige, problem autorski prava u e-knjizi, kopiranje e-knjige itd.

O problematici e-knjige raspravlja se i u Europskoj komisiji, koja je u lipnju 2012. godine organizirala okrugli stol na temu e-knjiga na kojem je potpisana i Deklaracija o e-knjizi.

Jedinstvenu cijenu knjige određuje nakladnik te je ne smije mijenjati bez zakonskog dopuštenja. Općenito prevladava mišljenje da dogovori o cijeni knjige podržavaju dvojaku ulogu knjige kao kulturnog i gospodarskog dobra te da zaštićuju knjižarstvo. Neki pak smatraju da takva mjera onemogućuje konkurenciju i da nije djelotvorna. Na pitanje donosi li takva politika prednost e-knjizi, Europska komisija odgovara da bi minimalna cijena u pojedinim razdobljima distribucije ipak bila bolje rješenje od jedinstvene cijene knjige, da se ne bi ugrozilo tržišno natjecanje.¹²

Klasično tiskana knjiga pogodnija je za čitanje, iako je elektronička knjiga osobito pogodna za izdavanje leksikona, enciklopedija i rječnika.

Prijelaz na elektroničko nakladništvo i distribucija e-knjiga mogla bi pomoći recepciji naslova pojedinih poznatih autora čije se naklade u pojedinim zemljama smanjuju. Premda su e-knjige najpopularnije u SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu i tim državama donose velik profit, najveći izvoznik industrije sadržaja koje su knjiga i e-knjiga tek jedan dio na svijetu jest Europa. Teritorijalna rascjepkanost europskog tržišta knjigom uvelike se razlikuje od stanja u Americi čije je tržište veliko i jedinstveno, a cijenu e-knjige određuju knjižari.

Uspjeh pojedinog segmenta u sektoru knjige ovisi o funkcioniranju ostalih pa zbog te činjenice često izostaje uspjeh aktivnosti koje imaju za cilj ostvariti razvoj i konačnu dostupnost knjige.¹³

Stručnjaci predviđaju da će do 2020. godine više od pola svih objavljenih knjiga biti objavljeno u elektroničkom obliku, ali ne očekuje se da će elektronička knjiga potpuno potisnuti klasično tiskanu knjigu jer *'...budućnost je upravo u komplementarnosti elektroničke i tiskane knjige'*.¹⁴ Vodeće tvrtke u domeni znanstvenog, tehničkog i medicinskog nakladništva već ostvaruju 80% prihoda elektroničkim izdanjima.¹⁵

¹² Živković, D. Dostupnost knjige u 21. stoljeću. //Zbornik radova 13. i 14. okruglog stola o slobodnom pristupu informacijama/ uredile Tea Grašić Kvesić, Ivana Hebrang Grgić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb : Multigraf, 2001. Str. 205.

¹⁵ Vidi Živković 2014: 2.

3. PRAVNA ZNANOST

Pravo je poredak društvene regulacije u kojem se neki međuljudski odnosi usmjeravaju s pomoću normi radi ostvarivanja određenih vrijednosti. Specifična svojstva svih triju osnovnih elemenata njegove strukture (odnosi, vrijednosti i norme) razlikuju pravo od ostalih poredaka društvene regulacije kao što su običaji, moral, jezik, moda itd.¹⁶

Počeci pravne znanosti najranije se uočavaju u rimskoj državi već od 3.st.pr.Krista. Iako je bila pretežno praktične naravi, pravna znanost u Rimu imala je velik broj predstavnika tijekom 1.st.pr.Kr. i 1.st.pos.Kr. koji su se počeli grupirati u dvije jasnije profilirane grupacije- Prokulovce i Sabinovce te su počeli pisati različita djela namijenjena sistematizaciji i lakšoj primjeni složenog rimskog prava. Rimski pravna znanost dosegla je svoj vrhunac na prijelazu iz 2. u 3.st. petoricom klasičnih pravnik (Gaius, Papinianus, Ulpianus, Paulus i Modestinus) da bi potom praktički zamrla. Pravničko školovanje na početku je bilo prepušteno privatnoj inicijativi pojedinaca koji su oko sebe okupljali mlade i postupno ih osposobljavali za javne službe, dok je kasnije država, suočena s gašenjem pravne znanosti, organizirala prave državne pravne škole od kojih su najvažnije bile u Beyrutu, Rimu i Konstantinopolisu.

U razdoblju srednjeg vijeka kanonskopravna literatura bila je prisutna u samostanskim i ostalim crkvenim knjižnicama, a od početka djelovanja sveučilišta s pravnim fakultetima (najstariji u Bologni, potom u Ravenni i Napulju), nastaju i sveučilišne knjižnice s pravnom literaturom.

S jedne strane, postojanje pravnog studija omogućilo je stvaranje niza pravničkih zanimanja poput odvjetnika, javnih bilježnika i različitih javnih službenika sve potrebnijih razvijenom gradskom životu, dok su s druge strane i potrebe sve jače crkvene organizacije nametale također školovanje sve većeg broja crkvenih pravnik kanonista. Obje tendencije dovele su do stvaranja privatnih pravnih knjižnica koje su ponekad mogle biti i vrlo bogate.

Teorijska je spoznaja prava tijekom povijesti izražavala složenu strukturu pravnog iskustva, ali uz to je i evoluirala i postupno se diferencirala sa sazrijevanjem razlika znanstvene metodologije i ideologija. Od grčke filozofije do danas ona se najšire dijeli na prirodno-pravne i pozitivističke teorije – prve pokazuju hijerarhijsko dvojstvo nekih trajnih, univerzalnih i apsolutno vrijednih svojstava prava (prirodno pravo) i nekih prolaznih, lokalnih i relativno vrijednih svojstava prava (pozitivno pravo), a druge negiraju postojanje prirodnoga prava i priznaju samo pozitivno pravo. Od početka XIX. st. u pravnoj znanosti izrazito prevladava

¹⁶ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50003> (20.04.2015.)

pozitivizam, u kojem se smjenjuju kao najutjecajniji nekoliko teorijskih redukcionizama, tj. svođenja složenosti strukture prava na pojedine njegove elemente. Od doba napoleonskih kodifikacija vladaju među političarima i pravnicima dogmatsko-normativne doktrine o pravu kao sustavu viših i nižih pravnih normi¹⁷ s državnom sankcijom i stvorenih po posebnim procedurama pa se onda i tvrdi da nije zadatak pravne znanosti da taj sustav normi uzročno i etički propituju. Pod utjecajem opće sociologije nastale su od kraja XIX. st. različite sociološke teorije prava koje upućuju na posebnosti društvenih odnosa što izazivaju nastanak i promjene pravnih normi, tj. na materijalne izvore prava¹⁸, npr. marksističke teorije o sukobima klasnih interesa, škole slobodnoga prava o pravnotvoračkoj ulozi primjenjivača općih normi, itd. Novija filozofska naučavanja pravo tumače kao dio kulturnih procesa ili društvenog života koji je normativno kontroliran prema određenim društvenim vrijednostima. U svakom globalnom društvu pravni poredak teži da bude jedinstven u sva tri svoja osnovna elementa. Međutim, u njemu također djeluju, a u nekim povijesnim epohama čak i prevladavaju, silnice pravnoga nejedinstva, partikularizma i pluralizma. Potonje je u Europi kulminiralo tijekom srednjeg vijeka kada su u svakom globalnom društvu supostojali, tvoreći više ili manje labavu hijerarhiziranu cjelinu, opće carsko i kraljevsko pravo pored autonomnih prava crkve, feudalaca, gradova i ekonomskih korporacija, a svaki od njih s donekle različitim vrstama društvenih odnosa i vlastitim vrijednosnim i normativnim podsustavima. Istodobno se preko granica globalnoga društva postupno uspostavljao i međunarodni pravni poredak kojemu je sve do stvaranja UN-a nedostajalo djelotvorno jedinstvo prisilne regulacije međunarodnih odnosa.

Pravno područje skup je pravnih grana¹⁹ koje imaju neke važne zajedničke značajke, suprotne značajkama drugoga, koreliranoga pravnoga područja – kao što su materijalno pravo i

¹⁷ Pravne norme zahtjevi su kojima se, postavljanjem pravnih obveza, pravnih ovlasti, pravnih delikata i pravnih sankcija, nastoje ostvariti društveno vladajuće vrijednosti i ciljevi u pravno značajnim društvenim odnosima. Njima se neka ljudska ponašanja iz tih odnosa naređuju ili zabranjuju pod prijetnjom sankcije, a istodobno se suprotna ponašanja ovlašćuju ili potiču te jedno i drugo ima ulogu prisilnog uniformiranja međuljudskih ponašanja u pravnim odnosima radi uspostave mira, sigurnosti, pravednosti i drugih društvenih vrijednosti prema dominantnim ideologijama u danom društvu.

¹⁸ Materijalni izvori prava društveni su odnosi važni za opstanak nekog tipa ljudske zajednice koji izazivaju snažne sukobe među pripadnicima zajednice pa su zbog toga uzroci i predmeti pravne regulacije, tj. moraju biti pravno vrednovani i normirani. To su ugl. biološki odnosi (održavanje života, tijela, zdravlja, reprodukcije, obitelji), ekonomski odnosi (neslobodan i slobodan rad, prisvajanje dobara, razmjena i promet dobara), politički odnosi (obavljanje vlasti, sudjelovanje u vlasti, odnosi država), te neki odnosi obrazovanja, urbanog uređenja, znanosti, informacija, održavanja prirode i ljudskog okoliša.

¹⁹ Pravna grana skup je ustanova koje obuhvaćaju više srodnih pravnih odnosa (kao što su ustavno pravo, obiteljsko pravo, kazneno pravo, upravno pravo, radno pravo, financijsko pravo, pravo zaštite prirode i ljudskog okoliša, međunar. pravo). Pravne grane dalje se dijele na podgrane (npr. građansko pravo na stvarno pravo i obvezno pravo; međunarodno pravo na ratno pravo, diplomatsko pravo, pravo mora itd.; upravno pravo na službeničko pravo, policijsko pravo, upravni postupak itd.)

formalno pravo, javno pravo i privatno pravo, državno pravo i autonomno pravo, unutrašnje pravo i međunarodno pravo.

3.1. Razvoj prava u Hrvatskoj

Razvoj prava u Hrvatskoj²⁰ nije ni posve samostalan ni posve jedinstven, unatoč tisućljetnoj tradiciji. Prva od tih značajki ogleda se u povezanosti hrvatskog prava sa stranim pravnim porecima, a druga u pluralizmu pravnih područja. Pluralizam pravnih područja postojao je već u najranijem razdoblju (prostor ranosrednjovjekovne hrvatske države, gradovi pod bizantskom vlašću i dr.) i mijenjao se ovisno o državnom okviru i drugim čimbenicima. Tako je u srednjem vijeku postojalo dalmatinsko, istarsko, kvarnersko, slavonsko te područje uže Hrvatske, a u XVII–XVIII. st. Kraljevstvo Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Vojna krajina, tzv. habsburška Istra, mletačka Istra, mletačka Dalmacija, Dubrovačka Republika, hrvatski krajevi pod vlašću Osmanskoga Carstva. Među pravnim područjima, pogotovo susjednima, od samoga je početka bilo dodira i međusobnih utjecaja, no prevladavala je raznolikost. Pravo se nije uvijek primjenjivalo po teritorijalnom načelu, pogotovo u srednjem vijeku; u nekim sredinama bilo je pretežito običajnog ishodišta, a u drugima rezultat zakonodavne djelatnosti, premda su i te kategorije bile podložne utjecajima i promjenama. Na nekim hrvatskim područjima pravo je rano počelo dobivati pisani oblik, dok je u drugima još dugo ostalo u svijetu usmenosti. U razvijenijim sredinama prihvaćalo je institute općeg europskog prava (*ius commune*), utemeljenoga na baštini rimskog kanonskoga prava. Partikularizam nije bio svojstven samo hrvatskom pravu nego je bio opće obilježje europskog prava u srednjem vijeku i ranome modernom razdoblju ondje gdje nije bilo snažne državne vlasti koja bi prionula unificiranju zakonodavstva. U različitim povijesnim razdobljima dijelovi hrvatskih zemalja bili su integrirani u tuđinske države, a to se različito odrazilo na njihov pravni razvoj. Nakon ulaska u državnu zajednicu s Ugarskom 1102.g. postupno je započelo prožimanje hrvatskog prava s pravom ugarskih ustanova. U krajevima pod osmanskom vlašću primjenjivale su se i norme osmanskog svjetovnog i islamskog prava, u mletačkoj Dalmaciji i Istri uz dominantno mletačko pravo i dalje je postojala ograničena komunalna autonomija. No i Dalmacija i Istra su postale dijelom austrijskog, potom francuskog i naposljetku austrijskog državnopravnog poretka. Nešto drugačija situacija bila je u ostatku Hrvatske i Slavonije,

²⁰ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50003>

umanjenom za tzv. Vojnu krajinu pod izravnom austrijskom vojničkom upravom (do 1882.) gdje je Hrvatski sabor očuvao nacionalnu zakonodavnu tradiciju iako nije bio pošteđen tuđinskih upletanja. U doba apsolutizma dekreti Marije Terezije i Josipa II. bili su supstitut za saborske zakone, a i sam je Sabor 1790. pod izgovorom lakše obrane od bečkoga centralizma svoje ključne ovlasti ustupio Ugarskomu saboru.

U razvoju prava nakon 1848., očitovala se dvostruka težnja prema nadilaženju baštinjenoga partikularizma i modernizaciji prava. Paradoks je da su ozbiljenju tih ciljeva pridonijeli i austrijski zakoni što ih je u režimu Bachova apsolutizma oktroirao Franjo Josip: *Opći građanski zakonik (OGZ)*, *Redoviti građanski postupnik*, *Kazneni zakon o zločinima, prijestupima i prekršajima*, *Kazneni postupak* i *Gruntovni red*. Ti su zakoni bili prikladan normativan okvir novoga građanskog poretka, iako je njihovo uvođenje značilo i negaciju hrvatske zakonodavne autonomije. To je pridonijelo odluci Hrvatskoga sabora iz 1861. da navedeni zakoni i dalje vrijede u Hrvatskoj kao dio njezina vlastitoga pravnoga sustava, a ne više po sili austrijske vlasti. Sabor je i sam razvio snažnu zakonodavnu djelatnost nadovezujući se na reformne inicijative bana Ivana Mažuranića. *Hrvatsko-ugarskom nagodbom* iz 1868. saborske su ovlasti ograničene na unutararnju upravu, pravosuđe i prosvjetu, a sva su druga pravna područja prepuštena formalno zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru, a stvarno Ugarskomu saboru i vladi.

Situacija se mijenja ulaskom hrvatskih zemalja u Kraljevinu SHS 1918. kada je i hrvatsko pravo dobilo novu fizionomiju jer je prema unitarnom ustroju države i njezino pravo trebalo postati jedinstveno. No do sloma te države 1941. unificirano je tek javno pravo (ustavno, upravno, kazneno, postupovno). Nastojanje oko unifikacije građanskog prava ostalo je bez rezultata pa su za pojedine dijelove države i dalje vrijedili zatečeni građanskopravni propisi. Razlikovalo se šest pravnih područja, svako s vlastitim građanskopravnim režimom i vrhovnim sudištem. Tako je hrvatsko pravo i u unitarističkome sustavu zadržalo djelomičnu posebnost, unatoč rasejkanosti nacionalnog prostora na tri područja – hrvatsko-slavonsko, dalmatinsko-slovensko s Istrom i vojvođansko-međimursko. U građanskom je pravu na prvom području vrijedio izvorni, a na drugome novelirani *Opći građanski zakon*, dok se na trećem primjenjivalo bivše ugarsko pravo. Pravo kratkotrajne NDH (1941–45) nije ostavilo znatnijega traga na hrvatski pravni razvoj. Druga, socijalistička Jugoslavija deklarativno je raskinula ne samo s pravom NDH, već i sa svim prijeratnim propisima, za koje je ipak ostavljena mogućnost naknadne primjene u pomanjkanju nove regulative (što je u nekim pravnim granama ostalo dugotrajno stanje). Kao jedinica jugoslavenske federacije, Hrvatska

je vlastitim propisima uređivala mnoga pitanja koja nisu bila obuhvaćena saveznim zakonodavstvom. Stvaranjem samostalne hrvatske države započela je najnovija etapa hrvatskog pravnog razvoja, obilježena isprva djelomičnim preuzimanjem zakonodavstva bivše države, no zatim sve intenzivnijim donošenjem mnogobrojnih novih propisa. Pridruživanje Europskoj uniji pak nameće i potrebu usklađenja domaćega pravnog poretka s europskim propisima i pravima.

4. NAKLADNICI PRAVNE LITERATURE

Početak devedesetih, kad se takvo izdavaštvo tek počelo razvijati, hrvatskoj su javnosti bili dostupni tek rijetki naslovi i to uglavnom visokoškolski udžbenici, a situacija se počela mijenjati tek s razvojem samostalnog zakonodavstva pa se posljednje dvije godine izdaje i do tisuću pravnih naslova godišnje. Dok u većini razvijenih zemalja svijeta većinu nakladništva čini upravo stručno nakladništvo, a manjinu čine knjige općeg sadržaja, u Hrvatskoj je stanje obrnuto, tj. stručno nakladništvo još uvijek je u znatnoj manjini. U području pravne literature najzastupljeniji su domaći autori, uglavnom vrsni praktičari prava, dok je suradnja sa stranim autorima slabo razvijena. Međutim, prostora i volje među domaćim nakladnicima za suradnju sa stranim autorima uvijek ima. Nekolicina nakladničkih kuća uspjela se probiti na sam vrh pravne naklade.

Ranije spomenute devedesete godine u Hrvatskoj godine su u kojima dolazi do dubokosežnih promjena u nakladništvu. Mnogi nakladnici se okušavaju u tom poslu, a da ranije nisu radili u nakladništvu, knjižarstvu ili tiskarstvu ili uopće u sektoru knjige.

Do tad jaka državna poduzeća u to vrijeme zapadaju u financijske poteškoće, a istovremeno se osnivaju brojna manja nakladnička poduzeća koja djelomično nastavljaju ostvarivati dijelove programa nekad jakih nakladničkih kuća. Broj nakladnika počinje naglo rasti. Usporedbe radi, godine 1997./1998. bilo je 2026 nakladnika (do lipnja 1998. 2167 nakladnika), a do prosinca 2000. godine registrirano je 3182 nakladnika koji su se uključili u sustav ISBN. Danas se broj registriranih nakladnika približava broju 10 000.

Prema podacima navedenim u *Nakladnici knjiga i nota u Hrvatskoj 1997/98.* nakladnika specijaliziranih za pravnu literaturu bilo je samo 32, a danas je njihov broj narastao na 159

nakladnika. Neki od nakladnika iz razdoblja devedesetih prestali su s radom (*Privredni biro Zagreb, Tiskara Impress, Tugra, Virens, VIV, Varteks tiskara, Prometheum*), neki su promijenili naziv i proširili područje djelatnosti, ali i dalje djeluju (*Art kabinet* mijenja naziv u *Amadeo- Art kabinet d.o.o.*, *Azur* mijenja svoj naziv u *Azur R.T.*), a neki kontinuirano do danas izdaju pravnu literaturu. Ti nakladnici su: *Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture, Zavod za kulturu Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Ekonomski fakultet Osijek, Autonomna ženska kuća Zagreb, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Pravni fakultet Split, Pravni fakultet Sveučilišta „J.J. Strossmayer“, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Progres, Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti.*

Usporedbom podataka iz *Nakladnici knjiga i nota u Hrvatskoj 1997/98.* i istraživanja provedenog za potrebe ovog rada, uočava se porast broja tzv. komercijanih nakladnika u najširem smislu riječi, tj. to su svi nakladnici koji prodaju svoja izdanja bez obzira jesu li ona subvencionirana i je li nakladništvo njihova primarna i sekundarna djelatnost.

Danas se među najveće nakladnike ubrajaju oni koji objavljuju pedesetak i više naslova knjiga godišnje. Također, uz veće ili manje nakladničke kuće, brojne su ustanove kojima nakladništvo nije osnovna djelatnost, već njome dokumentiraju svoj znanstveni i stručni rad. To su ustanove kao npr. muzeji, galerije, knjižnice. Neke od njih imaju jaku nakladničku djelatnost. Izdavanje knjiga u vlastitoj nakladi danas je financijski povoljan oblik objavljivanja pa je stoga čest slučaj da je autor knjige istovremeno i njen nakladnik.

Rezultati istraživanja

U razdoblju od 15. travnja – 15. svibnja 2015. godine prikupljala sam podatke o nakladnicima putem elektroničke pošte, sa internetskih stranica pojedinog nakladnika te putem intervjua u nakladničkim kućama kada je to bilo moguće. Na 40 e-mail adresa nakladnika specijaliziranih za pravnu literaturu poslala sam upitnik sa pitanjima, a samo je troje nakladnika kojima je nakladništvo pravne literature primarna djelatnost, odgovorilo. Sedam nakladnika je odgovorilo da već dugo vremena ne objavljuju tu vrstu literature, a nekolicina nakladnika uputila me na relevantnu literaturu. U kontaktu s nakladnicima bilo je i drugih poteškoća. Mnoge je trebalo više puta podsjećati da ispune upitnik, neki su odgovorili samo na pojedina

pitanja iz upitnika, a od većine još ni danas nisam dobila nikakav odgovor. Tri poznata nakladnika istaknula su da njihova djelatnost nije za javnost.

Sudionici istraživanja odgovarali su na dva načina. Oni koji su odgovarali elektroničkom poštom držali su se redosljeda pitanja i odgovarali kratkim strukturiranim rečenicama, dok su sudionici s kojima sam osobno razgovarala odgovarali redom, no imali su slobodu prilikom odgovaranja što su često koristili kako bi detaljnije opisali svoje mišljenje, i/ili neki problem. Nakladnici s kojima sam razgovarala uživo su: *Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Organizator d.o.o., Vizura d.o.o.*

Nakladnici koji su mi odgovorili elektroničkom poštom: *Narodne novine, Tim press d.o.o., Inženjerski biro d.d.*

Nakladnička kuća *Tim press d.o.o.* pokazala je velik interes za istraživanje koje sam provodila te su me zamolili da im po završetku pisanja pošaljem rad budući da ih zanimaju rezultati do kojih sam došla. Gospođa Nives Frei iz *Narodnih novina* potrudila se dati mi dosta iscrpan izvještaj o njihovoj djelatnosti.

U radu su obrađeni i neki nakladnici kojima objavljivanje pravne literature nije primarna djelatnost, no unatoč tome su veoma aktivni u objavljivanju stručne literature te sam ih iz tog razloga uvrstila u rad.

Iznenadio me mali odaziv, svega troje nakladnika je odgovorilo elektroničkim putem i s još toliko nakladnika uspjela sam dogovoriti termin za razgovor.

Istraživanje je obuhvatilo tradicionalne nakladnike (nakladnike tiskane građe), dok su zanemarena djela objavljena u vlastitoj nakladi, tj. zanemareni su pisci-nakladnici koji objave godišnje u prosjeku samo jednu knjigu. Pregledavala sam i strojno čitljive kataloge Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Knjižnica grada Zagreba. Podatke o broju nakladnika u Hrvatskoj dobila sam u Hrvatskom uredu za ISBN od gospođe Jelene Paurić.

Pitanja koja sam postavljala nakladnicima su:

1. Osnovni podaci o nakladniku (od kada djeluje, koje mu je sjedište, planovi)
2. Nakladnička politika (pristup odabiru naslova)
3. Zastupljenost stranih i domaćih autora- usmjerenost prema nekom segmentu prava
4. Broj godišnje izdanih naslova i visina naklade
5. Financijska potpora i eventualni utjecaji na tu vrstu nakladništva

6. Stav nakladnika o položaju nakladništva pravne literature u Hrvatskoj.

Potreba za pravnom literaturom razvijala se paralelno s razvojem pravne znanosti u Hrvatskoj. Pravna literatura na početku 20. stoljeća bila je prisutna u korpusu knjiga knjižare Stjepana Kuglija. Sveučilišna knjižnica osnovana 1874. godine prva je brinula o opskrbi nastavnika i studenata Pravnog fakulteta knjigama sve dok tu ulogu 1906. godine u potpunosti nije preuzela Knjižnica Pravnog fakulteta u Zagrebu koja je jedina mogla detaljno pratiti razvoj pravne znanosti i tako omogućiti nastavnicima i studentima unapređivanje znanja aktualnijom literaturom. Iako nije uspjela postići veliko otvaranje javnosti, ipak je postupno počela izgrađivati značajnu knjižničku zbirku razvijajući se postepeno u kvalitetnu, specijaliziranu pravnu knjižnicu. Izrastajući postupno u knjižnicu srednje veličine, Knjižnica Pravnog fakulteta u Zagrebu danas izvršava funkciju središnje hrvatske pravne knjižnice.

Od 1952. godine Pravnom fakultetu u izdavanju pravne literature pridružuju se i *Narodne novine*.

Od devedesetih godina do danas specijalizirale su se kao nakladnici pravne literature sljedeće nakladničke kuće:

- *Narodne novine*,
- *Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu* – čija je izdavačka djelatnost vezana prvenstveno uz literaturu za studente i nastavnike Pravnog fakulteta
- *Tim press d.o.o.*,
- *Organizator d.o.o.*
- *Vizura d.o.o.*,
- *Inženjerski biro d.d.*,
- *Novi informator, Zgombić i partneri, Golden marketing, Školska knjiga, Libertin naklada, Naklada breza, Ibis grafika, Plejada d.o.o., Tipex* – pravna literatura dio je njihova izdavačkog programa, a sve navedene nakladničke kuće, osim *Libertin naklade* čije je sjedište u Rijeci, imaju sjedište u Zagrebu.

4.1. Narodne novine

Nakladništvo pravne literature vezano je najvećim dijelom uz razvoj pravne znanosti u Hrvatskoj i sustavno obrazovanje pravnika. Nakladništvo stručno-znanstvene pravne literature intenzivnije se razvija demokratizacijom društva. U razvoju pravnog izdavaštva glavnu ulogu imaju dakako pravници.

Narodne novine, dioničko društvo za izdavanje i tiskanje službenoga lista Republike Hrvatske, službenih i drugih tiskanica te za trgovanje školskim i uredskim priborom, samostalno su „izdavačko poduzeće“ postale odlukom Vlade Narodne Republike Hrvatske, 3. srpnja 1952. Uspostavom samostalne hrvatske države, u studenom 1990. godine *Narodne novine* postaju javno poduzeće, a 2000., temeljem posebnog zakona, registrirane su kao dioničko društvo u 100% vlasništvu Republike Hrvatske.

Poslovne aktivnosti Društva odvijaju se kroz tri osnovne djelatnosti koje međusobno čine funkcionalnu cjelinu. To su nakladnička, tiskarska i trgovačka djelatnost.

Narodne novine d.d. imaju sjedište u Savskom gaju, na adresi Savski gaj XIII.put 6, na kojem se nalazi njihova Upravna zgrada, dok po cijeloj Hrvatskoj imaju prodavaonice s uredskom opremom i knjigama.

Nakladnička djelatnost ima svoju *Pravnu biblioteku* u kojoj se naslovi odabiru ovisno o užem području koje se obrađuje, ovisno o temi odnosno pristupu koji se koristi pri pisanju knjiga. Također izdaju udžbenike, rječnike, komentare zakona, zbirke propisa, monografije, priručnike te postoje specijalizirane biblioteke pod nazivom *NN propisi* te pravni niz iz područja Građanskog procesnog prava. Neke od grana prava koje su zastupljene u *Pravnoj biblioteci* su ustavno, kazneno procesno, trgovačko, porezno, građansko, građansko procesno. *Pravna biblioteka* posebno je usmjerena na europsko pravo gdje danas broji desetak različitih izdanja.

Autori su renomirani stručnjaci, pravници iz gotovo svih područja prava, profesori na pravnim fakultetima, suci Ustavnog i Vrhovnog suda, ostalih sudova, odvjetnici, a postoji i suradnja sa stranim autorima.

Od utemeljenja Narodnih novina 1952. do 2013. naklada je varirala od 1000-1500 primjeraka. Zadnjih godinu dana naklada iznosi 1000 primjeraka što je minimum za sklapanje ugovora o pravima sa stranim izdavačem. Razlog tome je previsoka cijena knjiga i pad kupovne moći. Ciljano čitateljstvo pravne literature, kako kod ovog nakladnika tako i kod ostalih su studenti pravnih fakulteta, nastavnici, pravnici, odvjetnici, suci, političari i političke stranke.

Pokušavajući smanjiti troškove izrade knjiga Narodne novine nastoje knjige učiniti dostupnima po povoljnijim cijenama. To se prije svega odnosi na udžbenike i knjige namijenjene studentima, a svoja izdanja vežu i uz savjetovanja na određenu temu te određene stručne skupove. Suraduju i sa određenim udrugama te na taj način kroz potporu njihovog rada pokušavaju knjige približiti svojoj publici.

Sva izdanja *Pravne biblioteke* dostupna su za kupnju na elektroničkoj adresi Narodnih novina. Razvrstana su u kategorije: engleski i njemački za pravnike, udžbenici, komentari, europsko pravo, monografije, sudska praksa, građansko parnično pravo, priručnici, zbirke propisa, rječnici, NN propisi. Postojanje izdanja na internetu svakako je još jedan plus u poslovanju Narodnih novina i olakšava kupnju svakome kome je pravna literatura prijeko potrebna.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Dika, M. Građansko parnično pravo, Pravni lijekovi, X.knjiga. Zagreb : Narodne novine, 2010.
2. Gluščić, S. Zakon o sigurnosti prometa na cestama. Zagreb : Narodne novine, 2015.
3. Josipović, T. Pravni promet nekretnina u Europskoj uniji. Zagreb : Narodne novine, 2003.
4. Kramar, Aras, S. Postupak pred trgovačkim sudovima, trgovački statusni parnični postupci. Zagreb : Narodne novine, 2014.
5. Krapac, D. Kazneno procesno pravo. Zagreb : Narodne novine, 2014.
6. Pošćić, A. Europsko pravo tržišnog natjecanja i interesi potrošača. Zagreb : Narodne novine, 2014.
7. Ranko, M. Zakon o kaznenom postupku i Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije. Zagreb : Narodne novine, 2015.
8. Smerdel, B. Ustavno uređenje europske Hrvatske. Zagreb : Narodne novine, 2013.
9. Vićan, D. Englesko-hrvatski rječnik pravnog nazivlja. Zagreb : Narodne novine, 2015.

4.2. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nakladnička djelatnost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu počinje 1995. godine, u vrijeme kada uglavnom i dolazi do bitnih promjena u nakladničkoj djelatnosti u Hrvatskoj. Pri osnivanju usmjerenost je bila istovjetna današnjoj – da se uglavnom akademskoj publici, od profesora do studenata, približe neka recentna, suvremena i klasična pravna djela i autore koji se bave teorijama, opskrbljujući tržište kvalitetnom stručnom literaturom.

Predmet interesa u nakladničkom programu prvenstveno su naslovi vezani uz nastavu na Fakultetu te se tako najviše surađuje s profesorima, predavačima Pravnog fakulteta objavljujući njihove znanstveno-stručne radove koji su dijelom i ispitna literatura na Fakultetu. Uloga Pravnog fakulteta kao nakladnika je opskrba studenata i profesora potrebnom pravnom literaturom.

Prema ocjeni urednika nakladničke djelatnosti, prof. dr. sc. Igora Glihe, zbog novoosnovanih nakladničkih kuća, nakladnička djelatnost Fakulteta ne računa na velike naklade. Godišnje se izdaje 5-10 izdanje u nakladi od 300-500 primjeraka.

Prvenstveno se izdaju izdanja domaćih autora i to najčešće nastavnika Pravnog fakulteta, dok se djela stranih autora izdaju rijetko što prof. Gliha ističe kao glavni nedostatak nakladničke djelatnosti, no na suradnji sa stranim autorima Fakultet kontinuirano radi pa se u budućnosti svakako nadaju i nakladničkom ostvarenju na tom planu.

Prof. dr. sc. Igor Gliha predsjednik je Hrvatskog društva za autorsko pravo koje okuplja pravnike, druge građane i pravne osobe koji se bave autorskim pravom i pravima srodnim autorskom. Društvo surađuje s nadležnim državnim tijelima, stručnim i znanstvenim organizacijama i pojedincima koji se bave problematikom autorskog prava i prava srodnih autorskom; objavljuje znanstvene i stručne radove, organizira seminare, simpozije i druge stručne i znanstvene skupove kao i različite oblike stručnog usavršavanja; surađuje s domaćim i inozemnim stručnim organizacijama te izdaje znanstvene i stručne publikacije.

Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo jedina je periodična publikacija u Republici Hrvatskoj koja je specijalizirana za autorsko pravo. Izlazi jednom do dvaput godišnje, a na

internetskoj stranici Društva²¹ dostupno je jedanaest brojeva.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Andrassy, J. ... et al. Međunarodno pravo 3, Zagreb : Pravni fakultet, 2006.
2. Horvat, M. Rimsko pravo. Zagreb : Pravni fakultet, 2008.
3. Lapaš, D. Pravo međunarodnih organizacija. Zagreb : Pravni fakultet, 2008.
4. Potočnjak, Ž. Radni odnosi državnih službenika. Zagreb : Pravni fakultet, 2013.
5. Ravnić, A. Osnove radnog prava. Zagreb : Pravni fakultet, 2004.
6. Romac, A. Rimsko pravo. Zagreb : Pravni fakultet, 2007.

4.3. Tim press d.o.o.

Tim press d.o.o., specijalizirani nakladnik pravne literature, osnovan je 1994. godine. Sjedište tvrtke je u Zagrebu na adresi Marjanovićeve prilaz 2. Prve godine rada obilježene su izdavanjem nekoliko publikacija, poslovnih imenika, adresara i časopisa. Intenzivnije razdoblje rada na izdavačkim i marketinškim projektima započinje u drugoj polovici 2003. godine. Od tada je TIM press objavio šezdesetak naslova u ukupnoj nakladi većoj od 65.000 svezaka. Od prvih naslova stručne literature namijenjenih pravnicima, ekonomistima te sindikalnim i poslodavačkim udrugama iz godine u godinu kontinuirano proširuju djelokrug rada. Osim stručne, objavljuju i publicističku literaturu kod koje su podjednako zastupljeni domaći i strani autori.

Knjige biraju po kvaliteti rukopisa i autora. U publicistici su uglavnom zastupljeni prijevodi stranih djela, dok su autori stručne literature velikim dijelom domaći. Njihova stručna literatura je usmjerena uglavnom prema zakonodavstvu (najčešće izdaju zakone te komentare i ispravke istih).

²¹ Hrvatsko društvo za autorsko pravo. URL: <http://hdap-alai.hr/> (29.06.2015.)

Tim press d.o.o. u prosjeku objavljuje četiri knjige pravne literature godišnje u nakladi od 300 primjeraka. Planovi su im nastavak uspješnog rada u objavljivanju publicističke i stručne pravne literature. U uredništvu ističu kako je tržište prezasićeno nekvalitetnom stručnom literaturom. Kupci su uglavnom pravnici, instituti, fakulteti te studenti. Šira publika koja je zainteresirana za pravnu literaturu knjige kupuje uglavnom na sajmovima knjige uz popuste. Stručna i znanstvena literatura dobiva potporu Ministarstva znanosti koje svake godine raspisuje Javni poziv za novčanu potporu objavljivanju znanstvenih knjiga i visokoškolskih udžbenika. Ministarstvo također i otkupljuje pojedine naslove za visokoškolske knjižnice. Ministarstvo kulture odobrava 10-20.000,00 kuna po naslovu, dok se otkupi kreću od 50-200 primjeraka.

Navedene potpore su vrlo važne jer bi bez njih bilo nemoguće izdavanje znanstvene i stručne literature s obzirom na visoke troškove i male naklade.

Izdanja ove nakladničke kuće također su dostupna na njihovoj internetskoj adresi, a kao posebna pogodnost ističe se besplatna dostava unutar Republike Hrvatske.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Bagić, D. Industrijski odnosi u Hrvatskoj. Zagreb : Tim press, 2010.
2. Bodiroga Vukobrat, N.; Barić, S. Socijalna prava kao temeljna ljudska prava. Zagreb : Tim press, 2010.
3. Rebac, I. Socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje u Hrvatskoj. Zagreb : Tim press, 2010.
4. Šokčević, S. Zakon o zaštiti na radu s kometarima i tumačenjima. Zagreb : Tim press, 2014.
5. Šokčević, S. Zakon o zaštiti na radu. Zagreb : Tim press, 2009.
6. Vasiljević, S. Slično i različito. Zagreb : Tim press 2011.

4.4. Organizator d.o.o.

Organizator d.o.o. renomirana je izdavačka kuća osnovana 22. travnja 1991. godine u Zagrebu, zahvaljujući vrsnom stručnjaku s područja trgovačkog prava, profesoru Alfonsu Šunjari. Prvenstveno se bavi izdavanjem stručne literature namijenjene pravnicima, odvjetnicima, sucima, javnim bilježnicima te rukovodećim kadrovima u većim i manjim kompanijama. Kao autore okuplja vrsne domaće pravnike praktičare kojima nije stran ni znanstveni pristup, kao i one znanstvenike koji poticaj za svoj rad nalaze u pravnoj praksi. Usmjereni prvenstveno na građansko pravo, godišnje izdaju između 5 i 15 naslova u nakladi od 150-1000 primjeraka. Kako ističu u uredništvu, te brojke dosta variraju budući da uvijek objavljuju bez institucionalne potpore, a autori ponekad sami pronalaze sponzore. Upravo nedostatak financijske potpore ističu kao glavni problem izdavanja ove vrste literature jer troškovi izdavanja su visoki, a naklade relativno male. „Ovoj vrsti nakladništva ne smiješi se svijetla budućnost, dapače, svaka godina sve je gora“, navodi urednica Ana Šunjara.

Najznačajniji niz izdanja jest Biblioteka *Pravo* pokrenuta 1995. koja, osim važećih pravnih propisa, sadrži i judikaturu i doktrinu. Ona obuhvaća 85 izdanja iz područja obveznog, stvarnog, zemljišnog i nasljednog prava, građanskog procesnog prava, radnog i upravnog te kaznenog materijalnog prava.

Glavni urednik svih izdanja jest istaknuti hrvatski pravnik, odvjetnik Ivica Crnić.

Osim Biblioteke *Pravo*, značajna je i trilogija pod naslovom *Pravo društava*, pravnog stručnjaka, akademika Jakše Barbića. Ta izdanja čine zaokružen i cjelovit sustav prava društava koja obrađuju sve vrste društava koja sudjeluju u hrvatskom pravnom prometu. Hrvatska se ovim knjigama pridružila nevelikom krugu zemalja u kojima su društva obrađena sustavno i temeljito.

Tvrtka, osim izdavačke djelatnosti koja joj je primarna, redovito organizira i pravna savjetovanja od kojih je najveće - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse.

Sva izdanja dostupna su na internetu, a razvrstana prema granama prava uveliko olakšavaju pretragu i korisnici lakše dolaze do željene literature. Nažalost, online kupnja izdanja ovog

nakladnika još uvijek nije moguća te bih to istaknula kao glavni nedostatak, ali istaknute su neke važne informacije poput cijene i je li knjiga dostupna ili je rasprodana kako bi svaki korisnik unaprijed bio upoznat može li doći do određene literature ili ju mora potražiti na drugom mjestu.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Barić, S. Zakonodavna delegacija i parlamentarizam u suvremenim europskim državama. Zagreb : Organizator, 2009.
2. Garačić, A. Novi kazneni zakon. Zagreb : Organizator, 2013.
3. Grbin, I. Zakon o parničnom postupku. Zagreb : Organizator 2012.
4. Mihelčić, G. Komentar ovršnog zakona. Zagreb : Organizator, 2015.
5. Turkalj, K. Piranski zaljev. Zagreb : Organizator, 2002.
6. Žuvela, M. Vlasničkopravni odnosi. Zagreb: Organizator, 2014.

4.5. Vizura d.o.o.

Temeljna djelatnost ove nakladničke kuće osnovane 1997. godine jest izdavanje pravne literature. Pravna izdanja vezana su uz Biblioteku *Pravo u praksi* u okviru koje je do sad izdano 40 naslova iz svih područja prava. Visina naklade iznosi otprilike 500 primjeraka, a odluku o samom odabiru naslova donosi uredništvo u suradnji s domaćim praktičarima prava. Mjesečna prodaja iznosi oko 50-60 primjeraka što je, prema mišljenju nakladnika, za prilike u Hrvatskoj, zadovoljavajuć broj.

Kako ističu u uredništvu, postoji krug čitatelja izravno zainteresiran za pravnu literaturu koji knjige najčešće naručuje internetom ili izravnom prodajom.

Velika prednost ove nakladničke kuće upravo je mogućnost online narudžbi. Sva njihova izdanja dostupna su na internetskoj adresi www.vizura.com.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Čićak, S. Zakon o zemljišnim knjigama. Zagreb : Vizura, 2013.
2. Čićak, S. Zakon o gradnji i prostornom uređenju. Zagreb : Vizura, 2014.
3. Dropulić, J. Pravo na privatni život i društveni integritet. Zagreb : Vizura, 2002.
4. Ivić, D. Prekršajni zakon. Zagreb : Vizura, 2008.
5. Jurić, I. Zakon o parničnom postupku. Zagreb : Vizura, 2013.
6. Kaleb, Z. Djelovanje kaznene presude na parnični postupak, Zagreb : Vizura, 2014.
7. Pavišić, B., Veić, P. Hrvatsko kazneno zakonodavstvo. Zagreb : Vizura, 2014.
8. Zlatović, D. Žigovno pravo. Zagreb : Vizura, 2002.

4.6. Inženjerski biro d.d.

Inženjerski biro d.d. osnovan 1952. godine razvio se u jednu od vodećih konzultantskih kuća u Hrvatskoj u čije djelatnosti spada objavljivanje niza stručnih pravnih i ekonomskih publikacija te organizacija savjetovanja. Njihova djelatnost na pravnom području počinje 1958. godine utemeljenjem prve organizirane i sistematizirane baze pravnih informacija na ovim područjima. Zahvaljujući šezdesetgodišnjoj tradiciji, *Inženjerski biro* je na tržištu prepoznatljiv i po svojoj izdavačkoj djelatnosti.

Izdaje tri stručne publikacije: *ING Registar propisa*, *ING Pregled sudske prakse*, *Hrvatsku pravnu reviju* te niz knjiga i priručnika. Navedene publikacije iznimno su važna radna

literatura svim pravnicima budući da daju pregled propisa, sudskih odluka, mišljenja i stručne literature. Sva njihova izdanja dostupna su u virtualnoj knjižnici na adresi www.ingbiro.com od 2010. godine. Inženjerski biro d.d. također prati aktualne teme i novosti u zakonodavnoj aktivnosti putem savjetovanja koja redovito organizira.

ING Registar je jedinstvena publikacija koja sadrži pregled svih važećih propisa Republike Hrvatske, razvrstane, obrađene i sistematizirane naslove i sažetke sadržaja objavljenih sudskih odluka, službenih tumačenja i uputa te stručnih mišljenja, članaka i knjiga te kao dodatak uredski pročišćene tekstove zakona i drugih propisa.

ING Pregled sudske prakse pravni je vodič koji sadrži bazu sudskih odluka razvrstanih prema jedinstvenoj pravnoj nomenklaturi. Sustavno prati i objavljuje pregled aktualnih odluka viših sudova RH, Ustavnog suda i europskih sudova, iz svih pravnih područja. Izlazi u tiskanome izdanju u obliku registratora u koji se ulažu tekući ulošci koji se objavljuju u šest dvomjesečnih brojeva.

Hrvatska pravna revija je časopis u kojem čitatelji dobivaju stručne odgovore na aktualna pravna i društvena pitanja uz kritike i prijedloge znanstvenika i afirmiranih praktičara prava. Svatko tko se bavi pravnom problematikom u *Hrvatskoj pravnoj reviji* može pronaći mišljenja i iskustva pravnika praktičara o primjeni brojnih pravnih propisa. Pretplatnici na ovaj časopis mogu dobiti pravne savjete za konkretne probleme s kojima se susreću. *Hrvatska pravna revija* sadrži:

- znanstvene i stručne radove o problemima primjene prava,
- aktualnosti iz pravne prakse,
- prikaz prakse europskih sudova,
- tematske brojeve posvećene važnim društvenim temama,
- prikaze domaće i strane publicistike,
- odgovore uglednih pravnih i ekonomskih stručnjaka na konkretna pitanja o primjeni pravnih normi.

Hrvatska pravna revija izlazi mjesečno u papirnatom izdanju, a dostupna je i u elektroničkom

izdanju na pravnom portalu *ingbiro.com*. Sunakladnici su, uz *Inženjerski biro d.d.*, i Ministarstvo pravosuđa, Vrhovni sud Republike Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike hrvatske, Pravosudna akademija i Hrvatska odvjetnička komora, dakle sve institucije kojima je pravna znanost temelj funkcioniranja.

Misija *Inženjerskog biroa* je:“ Istraživati, razvijati i promovirati ekonomski i pravni sektor u Republici Hrvatskoj kroz organizaciju savjetovanja, pružanje usluga ekonomskog i pravnog konzaltinga te izdavanje stručne literature: pravni časopisi, pravne i ekonomske knjige i publikacije.“

Sva izdanja dostupna su na internetskoj stranici nakladnika, no ne postoji mogućnost online narudžbi već su istaknute cijene i dostupnost pojedinog izdanja.

POPIS NAJVAŽNIJIH IZDANJA (IZBOR IZ PONUDE):

1. Belajec, V. Zakon o parničnom postupku. Zagreb : Inženjerski biro, 2004.
2. Ćurković, M. Komentar zakona o obveznim osiguranjima u prometu. Zagreb : Inženjerski biro, 2013.
3. Ćurković, M. Osiguranje od izvanugovorne i ugovorne (profesionalne) odgovornosti. Zagreb : Inženjerski biro, 2015.
4. Đerda, D. Opći upravni postupak u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Inženjerski biro, 2010.
5. Grbin, I. Odgovornost za štetu. Zagreb : Inženjerski biro, 2004.
6. Novosel, D. Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva. Zagreb : Inženjerski biro, 2010.

4.7. Ostali nakladnici pravne literature

Izdavanje pravne literature nalazi se također u programu još nekih nakladničkih kuća. Takvi nakladnici su *Novi informator*, *Zgombić i partneri*, *Golden marketing*, *Školska knjiga*, *Naklada breza*, *Ibis grafika*, *Plejada d.o.o.*, *Tipex d.o.o.* Navedeni nakladnici s radom su započeli devedesetih godina s početkom privatne inicijative u nakladničkoj djelatnosti, s izuzetkom *Naklade breze* koja je osnovana 2002. i *Školske knjige* koja je osnovana 1950. i specijalizirana je za izdavanje školskih knjiga.

Novi informator je nakladničko društvo koje izdaje stručne publikacije iz područja ekonomije i prava. Izdaje komentare zakona i registre pravnih propisa, različite priručnike za pravnu struku, posebna izdanja sa stručnim radovima te propise Republike Hrvatske i redakcijski pročišćene tekstove zakona s kazalom pojmova i povezujućim odredbama.

Osim nakladničke djelatnosti, *Novi informator* se također bavi i tumačenjem pravnih propisa i organizacijom stručnih pravnih savjetovanja.

Zgombić i partneri svojim izdavaštvom pokrivaju širi spektar znanstvene i stručne literature izdavajući do 100 naslova godišnje. Osim prava u kojem su najplodniji, pokrivaju i područje ekonomije, medicine, političkih i socijalnih znanosti, tehnologije, sporta, ekologije, a izdaju također i priručnike iz hrvatskog jezika kao što su rječnici i gramatike.

Golden marketing osnovan je 1992.godine, a od 2002. u njegovu je sastavu i Tehnička knjiga tako da djeluje pod nazivom Golden marketing-Tehnička knjiga. Objavljuje znanstvena djela, te stručnu literaturu i priručnike za sve struke te dječju literaturu. Biblioteke Golden marketinga obuhvaćaju različita područja: književnost, povijest, umjetnost, filozofiju, ekonomiju, matematiku, pedagogiju, a važno mjesto zauzima i politička znanost i pravo.

Školska knjiga, iako specijalizirana za izdavanje školskih udžbenika, uz stručna i znanstvena izdanja od filoloških znanosti do tehničkih, izdaje i pravnu literaturu unutar društvenih znanosti. Većinom su to sveučilišni udžbenici, različiti priručnici i komentari prava.

Naklada breza izdaje pretežito filozofsku literaturu u dvije biblioteke: *Homo absconditus* i *Phos i bbd*, a 2012. pokrenuli su biblioteku *Teorija prava*. Vlasnik i urednik ove nakladničke

kuće je Božo Dujmović.

Ibis grafika objavljuje knjige s područja društvenih i humanističkih znanosti te probrane slikovnice stranih i domaćih autora. U okviru društvenih znanosti objavljuju i pravnu literaturu.

Premda nešto slabije zastupljena, pravna literatura nalazi se u programu nakladničkih kuća *Plejada d.o.o.* koja objavljuje znanstvena i stručna djela, ponajprije namijenjena visokoškolskoj javnosti te stručnjacima u različitim područjima rada i života. Želi pridonijeti afirmaciji novih autora, tema i pristupa u kontekstu hrvatskog priključka europskim vrednotama i standardima te *Tipex d.o.o.* koji pokriva široko područje od lektire, udžbenika do različitih priručnika i stručnih knjiga.

5. ZAKLJUČAK

Posljedice ulaska u krizu se osjete i u nakladništvu, posebno specijaliziranom kakvo je ono pravne struke. Nakladnici pravne literature često svoja izdanja vežu uz savjetovanja na određenu temu te određene stručne skupove. Suraduju i s određenim udrugama te na taj način kroz potporu njihovog rada pokušavaju knjige približiti svojoj publici.

Elektronička knjiga postaje stvarnost, iako je tržište e-knjiga u Hrvatskoj na samome početku. E-knjige uglavnom su jeftinije od papirnatih knjiga, trenutno su dostupne širom svijeta, imaju mogućnost brzog pretraživanja teksta, a na e-čitaču može se pohraniti cijela biblioteka. Iako je tržište e-knjiga u stalnom i rapidnom porastu, a ekran polako postaje novi papir, u Hrvatskoj još uvijek ne postoji strah od konkurencije elektroničkih knjiga jer je cijena čitača e-knjiga još uvijek previsoka, tako da će se i dalje davati prednost papirnatom izdanju knjige. Iako je već postala veliki trend u Europi i u Americi, e-knjiga još uvijek je u usponu i kroz nekoliko godina sigurno će postati dominantna kod određene populacije. Nakladnici će s vremenom morati svoj nakladnički program prebaciti u elektronski format, no istodobno će ostaviti i klasične papirnatu naklade. Predviđa se da će neki nakladnici objaviti neki naslov samo u elektroničkom obliku jer im je to jeftinije, dok će drugi prvo objaviti klasičnu knjigu te je naknadno prebaciti u elektronski oblik. Sve dok se ne riješi pitanje autorskih prava postoji mogućnost da tržište bude preplavljeno piratskim izdanjima.

Pravne e-knjige olakšavaju posao osobama koje su u stalnom doticaju s pravnom tematikom i studentima budući da je sadržaju moguće pristupiti u bilo koje doba s bilo kojeg mjesta. Trenutno su na internetskom portalu www.zakon.hr dostupni svi hrvatski zakoni u obliku e-knjiga. Skidanje se simbolično naplaćuje. Pravnu e-knjigu mogao bi objaviti bilo koji nakladnik specijaliziran za pravnu literaturu. Kada e-knjige dosegnu tržišni vrhunac sigurno je da će doći do tržišnih promjena u odnosu na klasičnu knjigu.

Naklade stručne i znanstvene literature nisu velike i kreću se u rasponu od 150-1000 primjeraka. Najznačajniji nakladnici pravne literature – *Narodne novine*, *Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, *Tim press d.o.o.*, *Organizator d.o.o.* objavljuju u prosjeku 5-15 naslova godišnje u nakladi od prosječno 500 primjeraka.

Narodne novine – godišnja naklada je oko 1000 primjeraka,

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – od 300-500 primjeraka,

Tim press d.o.o. – 300 primjeraka,

Organizator – 150-1000 primjeraka,

Vizura d.o.o. – 500 primjeraka.

Ako nakladnik uspije prodati 500 primjeraka stručno-znanstvene knjige, smatra se uspješnicom. Veće se naklade ne mogu financijski opravdati, no unatoč tome, Hrvatski ured za ISBN u svibnju ove godine broji 159 nakladnika specijaliziranih za pravnu literaturu. Hoće li taj broj rasti, ili se smanjivati ovisi najviše o financijskoj potpori Ministarstva znanosti i kulture, bez koje je teško opstati na tržištu, a koja redovito izostaje kod komercijalnih nakladnika. Na nakladnicima je dakako, da uz sve poteškoće na koje nailaze, razmisle o opravdanosti zadržavanja visoke cijene knjiga. To se prije svega odnosi na udžbenike i knjige namijenjene studentima. U tom je smislu potrebno i pokušati smanjiti troškove izrade knjige, a uz to se i truditi zadržati visok stupanj kvalitete te sadržajno biti aktualni i zanimljivi.

6. LITERATURA

1. Bratulić, J.; Damjanović, A. Hrvatska pisana kultura: izbor djela pisanih latinicom, glagoljicom i ćirilicom od VIII. do XXI. stoljeća. Križevci : VEDA. Sv. 2. 2005.
2. Gostl, Igor i dr.. Almanah hrvatskoga tiskarstva, novinarstva, bibliotekarstva i knjižarstva s adresarom. Zagreb : Horizont Press, 1997.
3. Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Sv. 7. 2005.
4. Klaić, V. Knjižarstvo u Hrvata : studija o izdavanju i širenju hrvatske knjige. Zagreb : St. Kugli, 1922.
5. Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata : od glagoljskog prvotiska (1483.) do Hrvatskoga narodnog preporoda (1835.). Zagreb : Školska knjiga, 2005.
6. Živković, D. Dostupnost knjige u 21.stoljeću. //Zbornik radova 13. i 14. okruglog stola o slobodnom pristupu informacijama/ uredile Tea Grašić Kvesić, Ivana Hebrang Grgić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014. Str. 7-15.
7. Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb : Multigraf, 2001.
8. Živković, D. Nakladnici knjiga i nota u Hrvatskoj 1997/98. : adresar. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1997.

Internetski izvori:

Hrvatsko društvo za autorsko pravo. URL: <http://hdap-alai.hr/> (29.06.2015.)

Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr> (20.04.2015.)

Narodne novine. URL: <https://www.nn.hr> (20.04.2015.)

Tim press d.o.o. URL: <http://www.tim-press.hr> (20.04.2015.)

Organizator. URL: <http://www.organizator.hr/documents/poe8etna.html> (21.04.2015.)

Inženjerski biro d.d. URL: <http://www.ingbiro.hr> (22.04.2015.)

Vizura d.o.o. URL: <http://vizura.com/> (22.04.2015.)

Golden marketing-Tehnička knjiga. URL: <http://www.gmtk.hr> (23.04.2015.)

Školska knjiga. URL: <http://www.skolskaknjiga.hr> (23.04.2015.)

Plejada d.o.o. URL: <http://plejada-zg.hr> (24.04.2015.)

Tipex d.o.o. URL: <http://www.tipex-nakladnistvo.hr> (24.04.2015.)

7. DODATAK

PITANJA ZA NAKLADNIKE

1. Osnovni podaci o nakladniku (od kada djeluje, koje mu je sjedište, planovi)
2. Nakladnička politika (pristup odabiru naslova)
3. Zastupljenost stranih i domaćih autora- usmjerenost prema nekom segmentu prava
4. Broj godišnje izdanih naslova i visina naklade
5. Financijska potpora i eventualni utjecaji na tu vrstu nakladništva
6. Stav nakladnika o položaju nakladništva pravne literature u Hrvatskoj

